

Kako sem doživela krasni novi svet na Televiziji Slovenija

Levi ali desni, če smo le profesionalni

Simona Rakuša

Ko me je gospod Andrej Aplenc v imenu Zavoda za oživitev civilne družbe poklical po telefonu in vprašal, ali bi sodelovala pri tem medijskem projektu, sem bila nemalo presenečena. Najprej zato, ker prvih nekaj minut nisem vedela, o čem se pogovarjava. Pošto s povabilom k sodelovanju so mi namreč poslali na Televizijo Slovenija, kjer nisem bila več zaposlena že tri mesece. Tega mu seveda nisem mogla zameriti, ljudje me še vedno povezujejo z javno televizijo, z njenim informativnim programom. Je pa to dokaz, kako različne in površne so lahko zaznave ljudi, ko gre za medije, tudi tistih, ki jih to področje še posebej zanima. Ko mi je pojasnil, zakaj me vabi k sodelovanju, sem bila presenečena drugič. Zaradi njegove razlage. Dejal je namreč, da iščejo ljudi različnih svetovnih nazorov, tako »leve« kot »desne«, da bi radi pokrili čim širši miselni spekter ljudi različnih poklicev – tako teoretikov kot praktikov. Presenečena sem bila zato, ker je bil tako odkrit; bil je eden prvih, ki mi je naravnost povedal, kam po njegovem in mnenju številnih drugih spadam. Naj takoj povem, kaj mislim o tem: že na nekem drugem mestu sem zapisala, da je novinarstvo svoboden poklic. Ljudje, ki ga opravljamo, smo pretežno svobodomiselnih ljudi, narcisoidni, vendar pripravljeni na argumentirano razpravo. Prav nič me ne zanima, koga moji kolegi in nadrejeni volijo, h kateremu bogu molijo. Zanima pa me, koliko medij, za katerega delam, prenese pluralnost mnenj, in koliko so zapisi v njem umerjeni, resnicoljubni in verodostojni. Morda zveni naivno, vendar mislim, da imamo medijev, ki so jasno opredeljeni, dovolj, tako da ljudje, ki hočejo brati ali poslušati ali gledati tisto, v kar verjamejo, to lahko počnejo. Pluralen medij pa mora novinarjem omogočiti, da veliko in dobro delajo in da se pri tem ne mučijo s samoomejevanjem in razmišljanjem o tem, kaj bi bilo

urednikom vseč in kaj ne. Zato ne bom nikoli pristala na delitev na leve in desne, zagovarjam pa delitev na profesionalne in neprofesionalne novinarje in urednike, pri čemer jih na ti dve kategoriji ne delim glede na to, ali se z njihovimi stališči strinjam ali ne, temveč po tem, kako dobro opravijo svoje delo; merila profesionalnega poročanja so v slovenski in mednarodni novinarski javnosti jasna. Enako pomembna kot profesionalnost je tudi usposobljenost: dobro bi bilo, ko bi kolegi opravljali naloge, ki so jim kos, in ne bi prevzemali tistih nalog in pozicij, ki s svojo zahtevnostjo presegajo njihovo znanje, usposobljenost in izkušnost.

Namesto objektivne resnice ponujam izkušnjo

Ko me je gospod Aplenc povabil k sodelovanju, je dejal tudi, da lahko pišem o kateri koli temi, povezani s pluralnostjo, svobodo in avtonomnostjo medijev, saj da so tematiko namerno zastavili zelo široko. Vendar je jasno, da me, če ne bi donedavna delala na javni televiziji, tam vodila novinarskega aktiva in tako znotraj hiše kot zunaj nje kritično ocenjevala prejšnjega in sedanjega vodstva, pri čemer je bilo pod sedanjim vodstvom potrebnih neprimerno več javnih opozoril in kritik (o razlogih za to v nadaljevanju), k sodelovanju najverjetneje ne bi povabili. Zato bom pisala o javni televiziji, ki je že po svojem imenu, ker je javna, last nas vseh in bi kot taka morala seči preko večinskih in manjšinskih okusov in svetovnonazorskih razlik in različic oziroma jih zaobjeti v največji možni meri. Naloga je težka, vendar so različna vodstva pokazala, da se jo da opravljati bolje in slabše, bolj ali manj dosledno, z veliko ali nič posluha za javnost, program in njegove ustvarjalce. V povabilu k sodelovanju so na Zavodu zapisali še, da naj posamezni avtor svoje vrednostne sodbe, ki zadevajo medije, če se le da, empirično utemelji. Ker so k sodelovanju povabili različne ljudi, med njimi tudi medijske strokovnjake teoretike, ki predavajo na različnih fakultetah, cenjene profesorje in profesorice, ki sem jih v času študija poslušala tudi sama, znanstveno analizo prepuščam njim, saj so zanjo najbolj poklicani in kompetentni. Nas, novinarje, pa so k pisanju verjetno povabili zato, da bi izvedeli za našo izkušnjo. Kar sledi, je torej zapis o nekem obdobju javne televizije skozi oči novinarke, ki sem ga soustvarjala; prav verjetno je, da bi lahko kdo drug kaj podobnega zapisal o kakšnem drugem času, ki ga je sam doživel in soustvarjal. Je moja vrednostna sodba, podprta z nekaterimi dokumenti, ki so nastali v aktivu novinarjev na TVS, predvsem pa s sedemletno izkušnjo, ko so se na RTV Slovenija zamenjala tri vodstva: na mestu direktorja RTV-ja Janez Čadež, Aleks Štakul in

Anton Guzej, na mestu programskega direktorja in kasneje direktorja televizije Janez Lombergar, Mojca Menart in Jože Možina, na mestu odgovornega urednika informativnega programa pa Uroš Lipušček, Tanja Starič in Rajko Gerič. Je parcialen in majhen utrinek iz zgodovine tega medija, ki naj poskrbi, da spodaj opisani dogodki ne bi šli prehitro v pozabo, saj želim z njimi podkrepiti svojo osnovno tezo: da so vodenje javnega zavoda po sprejetju novega zakona prevzeli ljudje, ki delajo eno strokovno napako za drugo, ki program vodijo slabo. O tem, kakšni so njihovi motivi za takšne odločitve, ne bom poskušala ugibati.

Informativni program pred novim zakonom o RTV-ju

Zavod za oživitvev civilne družbe ugotavlja, da je pluralnost, svobodo in avtonomijo medijev mogoče videti različno, glede na to, iz katerega elementa okolja izhajamo. Absolutnih kategorij seveda ni, vendar teh vprašanj tudi ne moremo do konca zrelativizirati. Svoboden in avtonomen je medij, katerega lastniki se zanimajo za naklado in dobiček, ki ga ta prinaša, vsebino pa prepustijo urednikom, ki so jih – toliko že morajo zaupati v svojo modrost – dobro izbrali. Primer javne televizije je specifičen, saj ta nima lastnika, na katerega bi lahko pokazali s prstom, kadre, vsaj tiste po hierarhiji najvišje, pa potrjuje Programski svet RTVS, ki ga voli Državni zbor RS. Kaj se je torej zgodilo z javno televizijo v zadnjih nekaj letih? Ko sem prišla v informativni program TVS, to je bilo v začetku leta 2001, je bil njegov odgovorni urednik Uroš Lipušček. To omenjam zato, ker bi rada spomnila, zakaj je moral oditi: ker je preprečil objavo prispevka, izrazito nenaklonjenega tedanji, Drnovškovi vladi, s preverjenimi in potrjenimi podatki o ceni letala, ki ga je ta načrtovala kupiti. Odi je moral zaradi grobega posega v novinarsko avtonomijo, zaradi cenzure. To sta s podporo kolektiva dosegla Uroš Slak kot vodja novinarskega aktiva in Rajko Gerič kot šef sindikata. Mesto odgovorne urednice je prevzela Tanja Starič, ki je to delo opravljala štiri leta, do izteka mandata junija 2006. V tistem času se mi marsikaj ni zdelo najbolje, velikokrat sem imela ločeno mnenje o posameznih uredniških odločitvah v dnevnoinformativnih oddajah, enkrat se je zgodilo tudi, da sem protestirala zaradi izbora gosta v studiu *Dnevnik*, ki sem ga takrat vodila. Ampak tudi ko se nismo strinjali, smo se pogovarjali z argumenti, predvsem pa smo se pri delu držali profesionalnih meril in standardov. Delala sem veliko in zelo različne stvari, nikoli se ni zgodilo, da bi mi kdor koli od urednikov, notranje-politično redakcijo je najprej vodil Rudi Medved, za njim Metka Lajnšček, dajal

navodila, kako naj kakšno stvar obrnem, koga smem in koga ne smem objaviti. Pritiski so zagotovo bili, vendar so bile uredniške strukture dovolj močne, da so jih zadržale in prefiltrirale tako, da do novinarjev, ki smo bili vsak dan na terenu, niso prišli. Imeli smo dve osrednji informativni oddaji, *Dnevnik* in *Odmeve*, jutranja in popoldanska poročila, poleg tega pa še magazinsko oddajo *Izzivi*, ki je nastajala izmenično v zunanjepolitičnem in gospodarskem uredništvu in je bila na sporedu ob ponedeljkih ob 21-ih, aktualnopolitično pogovorno oddajo v torkovem terminu takoj po *Dnevniku*, ki so jo vodili različni, za posamezna področja usposobljeni novinarji, enkrat na mesec je bil v tem terminu prostor za *Tarčo* Lidije Hren, imeli smo sobotni *Utrip* in nedeljsko *Zrcalo tedna*, ki sta bili in sta še vedno edini avtorski oddaji na TVS, kjer je prostor za novinarski komentar, ob četrtek takoj po *Dnevniku* je bil na sporedu *Tednik*, ob sredo pozno zvečer *Omizje*. V oddajah *Dosje* je Televizija gojila najboljše preiskovalno novinarstvo, naj spomnim samo na dva: *Dosje* o Banki SIB avtorice Irene Ulčar in *Dosje* o primeru napada na Mira Petka Tanje Gobec. To je bil čas afer Zbiljski Gaj, Orion ..., ki smo jih v informativnih oddajah nenehno spremljali in tudi odpirali nove vidike in vprašanja. Bil je čas izrednih parlamentarnih sej zaradi očitkov korupcije in klientelizma prejšnji oblasti, tem temam in z njimi opoziciji, ki je na vlado naslavljala te očitke, je bilo namenjenega veliko programskega prostora. Poleg tega se je cela mašinerija informativnega programa pognala v tek pred vsakim velikim državnim projektom, pa naj so bile to katere od volitev ali vstop v Evropsko unijo. Projekte ob za državo (in ne posamezno oblast!) in za državljane pomembnih dogodkih je uredništvo pripravljalo zelo skrbno: ob vstopu Slovenije v EU je TVS pripravila oddajo s predsednikom Evropske komisije Josejem Manuelom Barrossom kot glavnim gostom, ki je odgovarjal na vprašanja različnih predstavnikov slovenskega političnega in družbenega življenja, na predvečer vstopa v EU je bil na prvem sporedu večurni prenos, v katerega so se izmenično oglašali novinarji s številnih, tisto noč zanimivih prizorišč, v studiu so nastopili različni gostje, med pogovori pa so se zvrstili številni vnaprej pripravljene prispevki. Za primerjavo: ko je letos ob začetku predsedovanja Slovenije Evropski uniji predsednik vlade Janez Janša v evropskem parlamentu predstavljal prioritete slovenskega predsedovanja, javna televizija tega ni prenašala. Če smo se pritoževali, in seveda smo se, smo se zaradi tega, ker smo delali zelo veliko, pogosto preveč, in zaradi delovnih pogojev – pomanjkanja preglednic in montaž, zastarele in počasne tehnologije in včasih ne najboljših odnosov – ne pa zaradi političnih pritiskov.

Manipulacije ob sprejemanju novega zakona

Potem je prišel nov zakon o Radioteleviziji Slovenija. Napisal ga je poslanec SDS-a Branko Grims oziroma on je edini znani avtor tega zakona, saj nikoli nismo izvedeli, kdo so bili ljudje, ki so še sodelovali pri pisanju. Pa se ustavimo za trenutek pri tem dejstvu: novi zakon o javni radioteleviziji je napisal poslanec stranke, ki je bila na oblasti. To je sporno že samo po sebi, saj politiki po naravi svojega poklica težijo k temu, da bi na oblast prišli in da bi jo obdržali, in pri tem lahko mediji odigrajo zelo pomembno vlogo. Ob tem je vse tiste, ki so se oglasili s tehtnimi vsebinskimi pripombami na besedilo tega zakona, razglasil za »tako imenovane strokovnjake«. Neverjetna vehemenca, če pomislimo, da so bili med njimi tudi številni ugledni profesorji, ki izobražujejo mlade bodoče novinarje in sociologe, diplomate in medijske strokovnjake. Preden je bil zakon obravnavan in sprejet v parlamentu, smo se oglasili tudi novinarji in uredniki RTV Slovenija. V izjavi, spisani na zboru novinarjev, 6. aprila 2005, v veliki sejni sobi RTVS, smo pozvali vlado, naj predloga novega zakona o RTVS ne pošlje v parlamentarno proceduro in naj o morebitnih potrebnih spremembah zakona zagotovi najširšo javno razpravo. Opozorili smo, da predlagane rešitve ogrožajo avtonomijo novinarjev in urednikov na RTV Slovenija, saj ne vsebujejo dovolj varovalk, ki bi novinarjem in urednikom zagotavljale avtonomno in samostojno delo, in tako pomenijo odmik od pri nas že uveljavljenih standardov, in tudi, da je sprejemanje tako pomembnega pravnega akta po nujnem postopku nedopustno, saj zakon zadeva najširšo javnost in njeno pravico do verodostojne in nepristranske informiranosti. Zgodilo se ni nič – zakon je sicer doživel nekaj manjših modifikacij, pozivi stroke, naj jih vlada povabi k sodelovanju pri pripravi boljšega novega zakona, pa so ostali brez odziva. Res me zanima, kdo si upa trditi, da je zakon, ki ga je napisal poslanec v državnem zboru kvalitetnejši in boljši, kot bi bilo besedilo izpod peres nekaterih najbolj zvenečih imen medijske stroke, kar jih premore Slovenija. Zakon je bil za las podprt na referendumu, predreferendumska kampanja pa je novinarje na javni radioteleviziji postavila v absolutno nemogoč položaj: nenadoma smo morali poročati o tem, kako si nas pripadniki ene in druge politične opcije sposojajo za medsebojne obračune in ob tem ostati neprizadeti in profesionalni. Delovanje RTV-ja je postalo prvovrstno politično vprašanje, zato se novinarji v te debate nismo vključevali. Smo pa – tudi s posebno izjavo – dan pred referendumom protestirali zaradi vseh diskreditacij in laži, ki so jih o našem delu izrekli sodelujoči v kampanji. To, da so

politiki, ko so dobili priložnost povedati svoja stališča v najbolj gledanem terminu na javni televiziji, namesto da bi polemizirali med seboj, obračunavali z voditelji, veliko pove o nivoju politične kulture v tej državi. Mislim predvsem na zadnjo oddajo pred referendumom, zagotovo jo hranijo v arhivu Televizije Slovenija, dostopna je tudi na internetu. Prizanašali nam niso niti naši stanovski kolegi: nekateri so v vsakem poročanju slišali podtone in nas opozarjali, da smo pristranski, drugi so nas pozivali, naj povzdignemo glas in se temu upremo – kar je bilo, tudi če bi našli način, kako naj to naredimo in hkrati ohranimo svojo profesionalno novinarsko držo, popolnoma nemogoče, saj med novinarji o zakonu ni bilo enotnega mnenja. Razmišljali smo vsak s svojo glavo, kakor je tudi prav, in bilo je veliko različnih mnenj. Le da so ga tisti, ki so v tem zakonu videli izboljšave, javno zagovarjali na debatah v organizaciji civilnodružbene organizacije, ki je podpirala in še podpira oblast, ki je zakon pripravila, tisti, ki so mu nasprotovali, pa so se omejili na razpravo v stanovskem društvu in medijih, kamor novinarska razprava o določenem, zanje relevantnem vprašanju tudi sodi.

Krasni novi svet: romsko vrelišče

Potrebna je bilo še nekaj časa, potem pa so se stvari začele hitro spreminjati. Informativni program je dobil novega urednika, Televizija novega direktorja, na čelo javnega zavoda je prišel človek, ki je ob imenovanju javno povedal, da delovanja medijske hiše ne pozna, čeprav je to eden od razpisnih pogojev za to mesto. Počasi so se začele kadrovske spremembe, do katerih ima novo vodstvo seveda vso pravico, še posebej če so izpeljane na podlagi kompetenc in strokovnosti. Zgodilo se je tudi kar nekaj bistvenih programskih sprememb, informativni program je začel izgubljati oddaje. Odgovorni urednik informativnega programa je ukinitil ponedeljkovo magazinsko oddajo *Izzivi*, ki sta jo izmenično pripravljala zunanjepolitično in gospodarsko uredništvo, torkovo aktualnopolitično pogovorno oddajo *Pod žarometom*, namesto nje je vodstvo na program uvrstilo oddajo *Piramida*, ki velja za »infotainment«, torej nekakšen klon med informativnim in zabavnim žanrom. Preden nadaljujem, naj pojasnim naslednje: tudi sama sem bila na avdiciji za voditeljico te oddaje, nanjo me je povabil odgovorni urednik informativnega programa. Vendar sem zelo kmalu ugotovila, da te oddaje ne bi mogla delala tako, kot so pričakovali nadrejeni: da bi zadostila merilu gledanosti kot najpomembnejšemu merilu kvalitete. Oddaja na TVS še ni bila

stara dva meseca, ko so si njeni snovalci v brezkompromisnem gnanju za gledanostjo dovolili eksces, kot mu na javni televiziji ni primere. Zagotovo se spomnite nastopa Zmaga Jelinčiča skupaj s predstavnikom romske skupnosti konec novembra 2006, težkih besed, ki so padle, nemodne voditeljice in sprenevedanja, ki je sledilo. Če direktor in njegov pomočnik ter uredniki res niso znali predvideti, kam lahko takšen izbor sogovornikov v oddaji pripelje, potem niso usposobljeni za opravljanje tako odgovornih nalog. Če so to storili zavestno, da bi povečali gledanost – in dejstvo je, da je tista oddaja imela zelo visoko in da so se s tem po hodnikih tudi radi pohvalili – je njihova odgovornost še toliko večja. Naj spomnim na oglas, s katerim je RTV Slovenija nekaj dni pred oddajo na prvi strani časopisa *Delo*, ki je imel takrat še preko 70.000 izvodov naklade, najavljala to oddajo. V njem je v *Piramidi* obljubljala romsko vrelišče. To pomeni, da so se njeni snovalci dobro zavedali, kaj se lahko zgodi, in da je bil celo njihov namen razpravo v tej oddaji pripeljati do vrelišča v času, ko so bile strasti v javnosti zaradi družine Strojan že brez tega preveč razgrete. V obeh primerih bi morali sprejeti nase posledice in vsaj najbolj odgovoren bi moral odstopiti. Pri tem je odgovornost voditeljice oddaje, čeprav je bila najbolj izpostavljena in na očeh javnosti, še najmanjša. Odločilno potezo bi morali narediti njeni nadrejeni, ki so v režiji oddajo spremljali, pa tega niso storili.

Med novinarji na televiziji je nemudoma sledila spontana reakcija, kakršne v nekaj letih vodenja aktiva novinarjev nisem doživela ne prej ne potem. Dan po oddaji so kolegi sami prihajali v mojo pisarno in spraševali, kako se bomo odzvali. Še isti dan smo spisali stališče novinarjev in urednikov informativnega programa Televizije Slovenija o tej oddaji, v kateri smo se od nje ogradili, ker smo menili, da je vsebina oddaje v nasprotju s pravnim redom Republike Slovenije, s kodeksom novinarjev, Poklicnimi merili in načeli novinarske etike v programih RTV Slovenija in s programskimi standardi RTVS. Ob tem smo izrazili tudi prepričanje, da oddaja že po svoji zasnovi, pa tudi po vsebini, ne sodi v informativni program javne televizije, in izrazili pričakovanje, da zanjo v prihodnje ne bo več odgovarjal informativni program TVS oziroma njegov odgovorni urednik. Odziv novinarjev, ki sem jim kot običajno izjavo poslala po elektronski pošti, je bil bliskovit, izjavo so v slabi uri podprli skoraj vsi. Vodstvo Televizije Slovenija je še isti dan podalo sporočilo za javnost, v katerem je zapisalo, da se je oddaja zaradi Jelinčičevega nastopa razvijala v nedopustno smer, kar je napaka, ki jo je obžalovalo. Vendar je odgovornost za ta dogodek pripisalo izključno poslancu Zmagu Jelinčiču. »Televizija Slovenije se do izjav in hujskaškega nastopa

Zmaga Jelinčiča v včerajšnji oddaji *Piramida* distancira«, je pisalo v sporočilu, »obžalujemo dejstvo, da je Zmago Jelinčič zlorabil nastop v oddaji, ki je želela predvsem prispevati k razumevanju romske problematike in predstaviti Rome kot povsem enakovredne državljane, ki tako v občinstvu kot tudi za govorniškimi odrom nastopajo in predstavljajo stališča do različnih aktualnih tem. V oddajo smo povabili romske predstavnike, ki so delovali korektno, strpno in spravljivo. Prav zaradi pregretega ozračja ob znanih dogodkih ta konec tedna smo že napovedano temo o Romih pred oddajo zamenjali. Zmaga Jelinčiča je voditeljica oddaje neprestano opozarjala na njegov sovražni govor, prebrala mu je tudi člen v ustavi, ki ga prepoveduje, in zahtevala, naj spoštuje temeljno dostojanstvo in meje dobrega okusa. Jelinčič voditeljice ni upošteval, kot tudi ne posredovanja programskih delavcev, ki so med prekinitvami dvakrat zahtevali, naj se obnaša strpno in naj preneha z žalitvami. S tem je poslanec kršil Programске standarde in etična merila, ki veljajo na TVS.«

Če pustimo ob strani dejstvo, da so to, kar se je zgodilo – glede na obljube o romskem vrelišču – vsaj nekateri odgovorni v resnici do neke mere pričakovali, in to, da so prav vodilni programski delavci tisti, ki bi lahko naredili konec takšnemu sovražnemu govoru, če bi le zbrali dovolj poguma in modrosti, da bi posegli vanjo in se Zmagu Jelinčiču zahvalili za sodelovanje, če se tudi ne vprašamo, kako to, da je imela voditeljica pri roki prav potrební člen ustave, če takega nastopa v oddaji niso pričakovali, se je treba ustaviti vsaj pri enem nesmislu: poslanec ni mogel kršiti Programskih standardov in meril, ki veljajo na TVS, ker ti veljajo za zaposlene na TVS in ne za poslance. Kršili so jih programski delavci, odgovorna urednika in vsi nad njimi, ki so tako grobo kršitev dopustili. Pri tem seveda tudi poslanec ni odvezan odgovornosti za svoje izjave, le da o njegovi odgovornosti lahko presoja sodišče. Programski delavci TVS so izrazili obžalovanje za dogodek, del prihodka telefonskega glasovanja so namenili šolanju romskih otrok, Zmaga Jelinčiča pa so kaznovali tako, da mu na koncu oddaje, ko je prepričljivo zmagal, dekleta niso zapela čestitke! Oddajo so umaknili iz internetnega arhiva, odpovedali so se tudi njeni ponovitvi, v zanjó predvidenem terminu pa so pripravili *Omizje* o soočanju z nestrpnostjo in problemu delovanja pravne države. Vendar vse to ni moglo in še vedno ne more izbrisati tistega, kar se je v tej oddaji zgodilo. Novinarji smo dva dni kasneje, ker vodstvo na našo zahtevo po umiku oddaje iz informativnega programa ni odgovorilo, k temu pozvali ponovno. Vse vodilne smo opozorili, da etična merila, zapisana v Kodeksu novinarjev Slovenije, Poklicnih merilih in načelih novinarske etike v programih RTV Slovenija in v pro-

gramskih standardih RTVS, veljajo tudi zanje, in izrazili prepričanje, da smo bili v oddaji *Piramida* 28. 11. 2006 priča nedopustnemu nastopu poslanca Zmaga Jelinčiča predvsem zaradi napačne uredniške odločitve pri izbiri gostov, pa tudi zato, ker pristojni in odgovorni potem, ko je dogajanje v oddaji ušlo nadzoru, niso primerno ukrepali. Dosegli smo to, da so oddajo umaknili iz informativnega programa, kar je vodstvo moralo narediti že zato, ker je to oddaja s sponzorji in oglasi, kar v informativnih oddajah TVS ni dovoljeno. Odstopil ni nihče.

Krasni novi svet: izganjanje informativnih oddaj

– Ko je aktualnopolitično oddajo *Pod žarometom* zamenjala *Piramida*, se ji je morala umakniti tudi ena najboljših oddaj preiskovalnega novinarstva pri nas, *Tarča*. Vodstvo se je odločilo, da jo premakne na drugi program, in sicer na sredin termin, ko je na prvem programu na sporedu *Film tedna*.

– Prišel je še *Milijonar*, ki je na poznejšo uro v četrtekovem terminu potisnil *Tednik*.

– Namesto *Izzivov* je na spored sicer prišla oddaja *Globus*, ki pa je bila in je še vedno predvajana v za informativno oddajo povsem neprimernih terminih: najprej je bila na sporedu v soboto pozno zvečer, zdaj je na sporedu ob torkih na drugem programu – ko TVS na prvem predvaja *Piramido*.

Vse to se je zgodilo tudi z namenom tekmovanja s konkurenco. Prišli smo do absurdne situacije, ko je javna televizija poskušala komercialno v terminih, ko je slednja predvajala informativne oddaje, premagati z »infotainmentom« in celo s čisto zabavo – »entertainmentom«. In kar je še bolj absurdno – ni ji uspelo. Niti *Piramida* niti *Milijonar* nista dosegala tako visoke gledanosti, da bi se obdržala, povprečno sta imela nižjo gledanost kot informativni oddaji, ki ju v istih terminih predvaja POP TV. Tako bo prva najverjetneje ugasnila po dveh sezonah, ko poteče licenca zanjo, druga se je iztekla po letu dni, medtem ko informativni oddaji na POP TV-ju – *Preverjeno* ob torkih in *Trenja* ob četrtekih – še vedno živita, kar pomeni, da očitno dosejata zagotovo visoka pričakovanja glede gledanosti.

Po dobrem letu intenzivnega dela novega vodstva javne televizije je torej informativni program zgledal približno tako:

– V ponedeljkovem terminu takoj po *Dnevniku* se je v *Vročem stolu* iz tedna v teden pojavljal in se še pojavlja en sam voditelj, kar ne glede

na njegove (ne)kompetence ne more prispevati k pluralnosti pogledov in pristopov, kakršna je vladala, ko so se voditelji torkove aktualno-politične oddaje menjavali.

– Namesto oddaje *Pod žarometom* je TVS predvajala *Piramido*, mesto, ki je dotlej pripadalo *Tedniku*, je dobil *Milijonar*.

– Poleg tega je odgovorni urednik informativnega programa Rajko Gerič jutranja poročila prepustil tretjemu, parlamentarnemu programu v nastajanju.

Tako je na Televiziji začel rasti še en, vzporedni informativni program pod vodstvom urednice Ljerke Bizilj, zaradi katere smo nekaj let prej novinarji skupaj z istim Rajkom Geričem, ki je takrat vodil sindikat, in Urošem Slakom, ki je vodil novinarski aktiv, stali na barikadah, da bi ji onemogočili vrnitev v informativni program Televizije, ker smo vztrajali pri načelu, da se ljudje, ki so enkrat odšli v politiko, v informativni program javne televizije ne morejo vrniti. Pri tem je čisto vseeno, kako se nek program imenuje, pomembno je, kakšne vsebine pripravlja. In parlamentarni program želi informirati, zelo ambiciozno raste in bo rasel še naprej. Potem, ko je parlament njegovo ustanovitev najprej skoraj izsilil, kasneje pa se po dolgih pregovarjanjih odločil, da zanj pravzaprav nima denarja, so se na TVS namesto, da bi zadevo pospravili v predal in se posvetili izboljšavam že obstoječih dveh programov, namreč odločili, da ga bodo postavili in financirali sami.

Krasni novi svet: ženske zadnjice da, moške pa ne!

Istočasno so se bili tudi boji v razvedrilnem programu. Naj spomnim samo na enega, še posebej absurdnega, ko je takrat še v. d. odgovornega urednika Petar Radović posegel v oddajo *Tistega lepega popoldneva* in je od urednika Bojana Krajnca zahteval, da iz oddaje izreže nastop hrvaške glasbene skupine LET3, ki je znana po svojih provokativnih nastopih in je na televiziji v preteklosti že nastopala, enkrat v oddaji *Res je* in enkrat v oddaji *TLP*, pa takrat kljub temu, da so bili nastopi prav tako provokativni, ni nihče ocenil, da je tak nastop na javni televiziji kakor koli sporen in ni zahteval sankcij zoper urednika oddaje ali tega, da se njihov nastop iz ponovitve izreže. V aktivu novinarjev smo poseg v uredniško politiko ocenili kot nesprejemljiv in vprašali po strokovnih kriterijih, na podlagi katerih je v. d. odgovornega urednika razvedrilnega programa zahteval tak poseg v oddajo. Zanimalo nas je tudi, ali to pomeni, da se je v zadnjem času spremenila programska politika, zakaj

v primeru, da se je, spremembe ne veljajo za vse vsebine, predvajane na TVS, in zakaj ustvarjalci programov o tem niso bili obveščeni. Za kaj je pravzaprav šlo? V. d. odgovornega urednika so - vsaj tako je zagotavljal - zmotile gole zadnjice skupine LET3 v oddaji, v kateri smo v modni reviji lahko videli tudi razgaljene ženske zadnjice (ki niso nikogar motile). Zato je zahteval suspenz urednika, ko mu je ta ponudil odstop, pa ga je nemudoma sprejel. Strasti so se potem za nekaj časa umirile, a so na koncu pripeljale do tega, da je oddaja razvedrilnega programa, ki je bila kvalitetna avtorska in ne licenčna oddaja in je bila po raziskavah gledanosti in nagradah Viktor, ki jih je prejela nekaj let zapored, na samem vrhu po priljubljenosti med gledalci, izginila z malih zaslonov, nekateri njeni avtorji so se preselili h konkurenci, v njenem terminu pa TVS predvaja drugo oddajo, nekakšno kopijo, ki pa kljub nekaterim kvalitetnim ustvarjalcem ne more doseči originala. To je bil še en primer, ko smo se novinarji in uredniki zavzeli za ustvarjalno svobodo in avtonomijo v skladu s profesionalnimi standardi javnega zavoda RTVS, veliko je bilo tudi primerov, ko bi se morali, pa se nismo, vsaj ne dovolj na glas.

Klic vpijočega v puščavi v krasnem novem svetu

Zadnje dejanje aktiva, preden sem zapustila Televizijo, je bilo septembra napisano *Pismo programskemu svetu RTV Slovenija in vodstvu RTV-ja* zaradi vse slabših delovnih razmer na Televiziji. Nastalo je na pobudo sodelavcev zunanjepolitične redakcije, potem ko je odšlo kar nekaj novinarjev, vodstvo pa je načrtovalo prekinitev pogodbe še z nekaterimi rednimi honorarnimi sodelavci s statusom samostojnih novinarjev. V njem smo novinarji in novinarke informativnega programa TV Slovenija izrazili zaskrbljenost zaradi programskih, vsebinskih in kadrovskih razmer, s katerimi smo se soočali pri našem novinarskem delu. Opozorili smo na številne nenadne odhode prepoznavnih in izkušenih novinarjev, ki so si novinarsko ime ustvarili prav v informativnem programu javne televizije. Odšli so: Metka Lajnsček, dolgoletna novinarka, izkušena voditeljica oddaj in soočenj in urednica, Katja Šeruga, ki je prišla s časopisa in v zelo kratkem času postala izvrstna televizijska novinarka, po letu in pol pa odšla h konkurenci, Tanja Starič, izkušena novinarja, voditeljica *Odmevov* in en mandat odgovorna urednica informativnega programa, Ilinka Todorovski, dolgoletna dopisnica iz Zagreba, potem pa urednica informativnih oddaj in dnevno-informativ-

nega programa, Alenka Marovt in Staša Lozar, mladi novinarki, ki sta zrasli na javni televiziji, pa sta obe odšli h konkurenci – kasneje sta jima sledili še Eva Kobe in Darja Tibaot, ki sta se tudi izoblikovali na TVS, Polona Frelj, zunanjepolitična novinarka je odšla za dopisnico *Dela* v Moskvo, Dejan Ladika, ki je delal v zunanjepolitičnem uredništvu televizije kot novinar in poročevalec, je odšel na radio, in seznama še ni konec; novo službo si je pravkar poiskal tudi voditelj *Odmevov* Boštjan Lajovic. Jasno je, da ljudje menjavajo službe, vendar to ni bila normalna fluktuacija kadrov, temveč množični odhod, kar bi ob majhnem slovenskem trgu, kjer za televizijsko novinarstvo izurjenih profesionalcev ni na pretek, za vodstvo moralo biti znak za alarm. Še posebej zato, ker je večina mlajših novinark odšla delat na drugo televizijo, kar pomeni, da se niso naveličale televizijskega novinarstva, temveč svoje prihodnosti niso več videle na javni televiziji, in zato, ker sta v tem času v informativni program TVS s konkurenčne POP TV prišla samo dva novinarja z izkušnjami: Vladimir Vodušek in Tomaž Bratož. Vsa druga izpraznjena mesta so zasedli neizkušeni in neprofilirani ljudje in zelo kmalu začeli prevzemati zahtevne naloge televizijskega dela in nosilne teme informativnih oddaj, ki jim niso bili kos.

Zato smo novinarji v pismu vodstvu in programskemu svetu opozorili, da so ti odhodi posledica ozračja negotovosti in nezadovoljstva v programu, in našli tudi razloge, ki so po našem mnenju takšno vzdušje povzročili, in sicer:

- Pri pokrivanju najpomembnejših notranjepolitičnih tem v informativnih oddajah so bila v zadnjih mesecih pogosto kršena osnovna pravila novinarskega dela v javnem servisu, ki so določena v statutu RTV in Kodeksu novinarjev RTV Slovenija, na katera pa velikokrat kljub našim opozorilom nihče od odgovornih ni reagiral. Ob tem je v zadnjem času postalo pravilo, da ključne notranjepolitične teme in dogodke pokrivajo novi sodelavci brez zadostnih izkušenj na tem področju.

- Zunanjepolitične vsebine, ki smo jih v skladu s poslanstvom javne televizije dolžni spremljati, imajo v dnevnoinformativnih oddajah vse manj veljave in programskega časa. In to kljub temu, da ima RTV Slovenija široko, uveljavljeno in dobro organizirano mrežo dopisništev v tujini, ki je naša komparativna prednost pred drugimi televizijami.

- Na javni televiziji nastaja nov parlamentarni kanal z ločenim uredništvom, katerega sestava je še neznanka. Glede na to, da vodstvo zaveda doslej še ni pojasnilo, kakšni bodo programska struktura, vsebine, predvsem pa vloga novega programa, se sprašujemo, ali se bo njegovo

delovanje zajedalo v finančno in programsko zasnovo informativnega programa in ali bo ta zato osiromašen.

– Čeprav je odgovorni urednik za zdaj preklical načrtovano odpuščenje honorarnih sodelavcev, ki v informativnem programu delajo že dalj časa, njegovega zagotovila, da tega ne bo storil v prihodnje, nima mo.

Opozorili smo tudi, da bo informativni program v naslednjih mesecih spremljal tri velike projekte, predsedniške volitve 2007, predsedovanje Slovenije EU in parlamentarne volitve 2008, in ob vsem navedenem postavili vprašanje, ali bo naše delo sploh lahko potekalo v skladu s profesionalnimi standardi, ki veljajo za javno televizijo in ki smo jim vsi zavezani.

Vse te dileme smo na sestanku, ki je na našo pobudo potekal 5. 9. 2007, predstavili odgovornemu uredniku informativnega programa Rajku Geriču, ki pa je odgovarjal bolj ali manj le, da razlogov za skrb ni. Na tem sestanku smo sklenili pozvati člane programskega sveta, naj o tem razpravljajo in se v skladu s svojimi pooblastili tudi sami zavzamejo za to, da informativni program javne televizije ne bo izgubil položaja in vloge, ki ju je vedno imel v slovenskem medijskem prostoru. Kar se je zgodilo kasneje, je vsaj bežno znano iz medijev. Razprava je sicer bila, vendar ni obrodila sadov. O podrobnostih te, po pripovedovanjih mnogih, ki so na njej bili, žaljive in na trenutke absurdne razprave, je, če niste bili zraven, tudi zelo težko izvedeti kaj več, saj se da magnetogram dobiti samo na vpogled. Toliko o transparentnosti delovanja najvišjega organa javne televizije, ki jo plačujemo vsi.

Kaj pa gledalci?

Javna televizija dela in bo delala naprej, tam so še vedno nekateri odlični in zelo profesionalni novinarji, veliko pa je tudi takih, ki nalogam, ki so jim bile zaupane, niso kos. Gledanost, ta mantra sedanjega vodstva, se je po njihovih trditvah sicer dvignila in verjetno imajo prav. Ampak dvignili so jo s programi, ki niso poslanstvo javne televizije, poleg tega gledanost ne bi smela biti najpomembnejši cilj in merilo. Kulturni in umetniški, otroški in mladinski, izobraževalni in nekateri drugi programi, ki spadajo v poslanstvo javne televizije in zanje dobiva naročnino, ne morejo in ne bi smeli niti poskušati tekMOVATI s komercialnimi vsebinami. Če sedanje vodstvo meni drugače, vodi napačno televizijo. Vodilni so na RTV prišli z obljubami, da bodo program pocenili

in predvsem izboljšali, ga naredili bolj verodostojnega. A na vprašanje v raziskavi »Slovensko javno mnenje«, katera televizijska poročila se gledalcem zdijo najbolj objektivna, je novembra 2006 (<http://www.cjm.si>) 48 odstotkov vprašanih odgovorilo, da je to oddaja *24 ur*, 29 pa, da je to *TV Dnevnik* Televizije Slovenija. Leto kasneje, decembra 2007, je bilo to razmerje skorajda nespremenjeno, pri čemer je *24 ur* tisti dan gledalo 50 odstotkov, *TV Dnevnik* pa 31 odstotkov ljudi. To pomeni vsaj to, da sedanje vodstvo gledanosti in ugleda tej oddaji ni uspelo dvigniti, kot je obljubljalo, ko je vodenje Televizije prevzemalo. Primerjave za nazaj žal ni mogoče narediti, ker so v raziskavi to vprašanje prvič postavili šele v drugi polovici leta 2006. V isti raziskavi decembra lani se je pokazalo, da se je z Janševo trditvijo ob glasovanju o zaupnici vladi, da so za slabo sliko Slovenije v svetu odgovorni predvsem novinarji, strinjalo 22 odstotkov ljudi, 69 se jih z njo ni strinjalo. Volivcev in televizijskega občinstva ne kaže podcenjevati. Naj pred koncem odgovorim še tistim, ki radi rečejo, da je bilo prej enako. V tem besedilu sem pokazala, da ni bilo. Pa tudi, če bi bilo, to ne bi bilo nobeno opravičilo. Ljudje so novo oblast, ki je spremenila zakon o RTV-ju, volili zato, da bi jim bilo bolje, da bi živeli v še bolj svobodni, pluralni in demokratični državi, novo vodstvo javne radiotelevizije pa je obljubljalo kvalitetnejši in cenejši program. Ne enega ne drugega ni uresničilo, temveč je, prav nasprotno, naredilo številne hude napake, ki jih bo zelo težko popraviti.